

Asia: VN/18285/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esitysluonnoksesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi varhaiskasvatuslakia. Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi päiväkodin henkilöstön mitoituksesta poikkeamisen alaa sekä säädettäväksi varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluvan velvollisuudesta ilmoittaa havaitsemastaan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen kohdistuvasta epäkohdasta tai ilmeisen epäkohdan uhasta sekä ilmoituksen johdosta tehtävistä toimenpiteistä epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi. Oikeusministeriö arvioi tässä lausunnossa varhaiskasvatushenkilöstön ilmoitusvelvollisuutta koskevaa sääntelyehdotusta. Säännökset vaikuttavat vastaavan pääpiirteissään sosiaalihuoltolaissa sosiaalihuoltohenkilöstön ilmoitusvelvollisuudesta säädettyä. Sosiaalihuoltolaki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella.

Varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluvan on 54 a §:n 1 momentin mukaan toimittava siten, että lapsen varhaiskasvatus toteutetaan tämän lain edellyttämällä tavalla. Varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluvan on 2 momentin mukaan velvollisuus ilmoittaa viipymättä ja kirjallisesti varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavalle henkilölle, jos hän tehtävissään huomaa tai saa tietoonsa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Ilmoituksen vastaanottaneen henkilön on ilmoitettava asiasta varhaiskasvatuksen johtavalle viranhaltijalle, jonka velvollisuutena olisi 54 b §:n mukaan ryhtyä toimenpiteisiin epäkohdan tai sen uhan poistamiseksi. Esityksen perustelujen mukaan ilmoitus tulee tehdä, jos lapsen varhaiskasvatus ei toteudu varhaiskasvatuslain edellytysten mukaisesti.

Ilmoitusvelvollisuuden sisällön tulisi olla mahdollisimman selkeä ja yksiselitteinen. Esityksen perustelujen mukaan ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvalla epäkohdalla tarkoitettaisiin varhaiskasvatuslain vastaista toimintaa. Perustelujen mukaan epäkohdaksi katsottaisiin asia tai tilanne, jossa varhaiskasvatuksen tavoitteet, lapsen hyvinvoinnin tai kasvun, kehityksen tai oppimisen edellytykset vaarantuisivat varhaiskasvatuslain vastaisesti. Jatkovalmistelussa olisi aiheellista arvioida voisiko ilmoitusvelvollisuuden perustetta täsmentää myös säännöksessä. Sääntelyn selkeyttä edesauttaa toki ehdotettu Ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista koskevia menettelyohjeita koskeva velvollisuus.

Esityksessä ei kuvata ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksia ja yleisen tarkemmin perustelemattoman maininnan varaan jää kielto kohdistaa ilmoittajaan ”kielteisiä vastatoimia”. Tältä osin ei avata myöskään tarkemmin ilmoittajan oikeusturvaa ja sen toteuttamisen keinoja. Lisäksi kirjallisen muodon merkitys nimenomaan ensivaiheen ilmoituksessa mainittuna jää myös hiukan epäselväksi.

Ilmoituksen tekemisestä salassapitosäännösten estämättä säädettäisiin ehdotetun 54 a §:n 3 momentissa. Perustelujen mukaan säännös mahdollistaisi ilmoituksen tekemisen mahdollisesti myös silloin, kun ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen välttämättä edellyttäisi varhaiskasvatuslain tai julkisuuslain nojalla salassa pidettävien tietojen kertomista edelleen tarvittaville tahoille. Kuvauksen perusteella ilmoitus voisi pitää sisällään myös henkilötietoja, ja jopa arkaluonteisia tietoja. Varhaiskasvatuksen johtavan viranhaltijan on 54 b §:n 3 momentin mukaan ilmoitettava asiasta salassapitosäännösten estämättä aluehallintovirastolle, jos epäkohtaa tai ilmeisen epäkohdan uhkaa ei 1 ja 2 momentissa mainituista toimenpiteistä huolimatta poisteta.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa katsotaan, että esityksessä ei säädettäisi valvontaviranomaisille uutta tietojensaantioikeutta. Jo voimassa olevan lainsäädännön mukaan valvontaviranomaiset voivat saada näitä tietoja ja tiedonsaannin intressi on katsottu salassapidon intressiä painavammaksi. Ilmoitusvelvollisuuden myötä näiden tietojen antaja voisi olla varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluva henkilö.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että asiallisesti ilmoitusvelvollisuudessa on kysymys oma-aloitteisesta salassapidettävien tietojen antamisesta valvontaviranomaiselle. Tilanteessa kuitenkin valvontaviranomaisen pyyntö ei ohjaa luovutettavien tietojen sisältöä. Salassa pidettävien tietojen antaminen tulisi tämän vuoksi sitoa sekä 54 a §:n 3 momentissa että 54 b §:n 3 momentissa sellaisten tietojen antamiseen, jotka ovat perusteluissa kuvatulla tavalla välttämättömiä ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi.

Esityksessä on hyvin vähäisesti arvioitu ilmoittamiseen liittyvää henkilötietojen käsittelyä samoin kuin ehdotetun suhdetta yleiseen tietosuojasetukseen ja muuhun tietosuojaa koskevaan yleissääntelyyn. Esitykseen tulisi lisätä jatkovalmistelussa tätä koskeva arvio, kuvattava kansallinen sääntelyliikkumavara sekä asiaan liittyvät henkilötietojen käsittelyperusteet, myös mahdollisten arkaluonteisten tietojen osalta.

Suurpää Helka
OM

Korhonen Virpi
OM